

або діяльності;

- за активністю впливу: дієві, що спонукають до активних цілеспрямованих дій у галузі мистецтва; пасивні, що не спонукають до дій;

Формування художньо-естетичних інтересів майбутніх учителів передбачає засвоєння системи художньо-естетичних знань, які постійно розширюються та поглиблюються. Розуміння студентами значущості цих знань для їх професійної діяльності, а також для власного художньо-естетичного розвитку сприяє формуванню у них мотивації до їх засвоєння.

Отже, функціональне значення художньо-естетичної спрямованості вчителя гуманітарного профілю полягає в регуляції його поведінки щодо художньо-естетичного виховання школярів. Основними напрямками формування художньо-естетичної спрямованості майбутніх вчителів є формування в них позитивної мотивації, яка ґрунтується на зацікавленості художньо-педагогічною діяльністю та усвідомленні значення художньо-естетичного виховання, формування художньо-естетичних інтересів та естетичних потреб.

Література:

1. *Дем'янчук О.Н.* Естетичний інтерес як педагогічна проблема / О.Н. Дем'янчук // Психологія і педагогіка. – 1994. - №2. – С.12 – 16.
2. *Дубасенюк О.А.* Професійна підготовка майбутнього вчителя до педагогічної діяльності: Моногр. / О.А. Дубасенюк, Т.В. Семенюк, О.Є. Антонова; Житомир. держ. пед. ун-т ім. І.Франка. – Житомир, 2003. – 192 с.
3. *Крутецкий В.А.* Психология: Учебник для учащихся пед. училищ / В.А. Крутецкий. Изд. 2-е, перераб и доп. – М.: Просвещение, 1980. – 352 с.
4. *Леонтьев А.Н.* Избранные психологические произведения: В 2-х т. Т.1 / А.Н. Леонтьев. – М.: Педагогика, 1983. – 392 с.
5. *Рубинштейн С.Л.* Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – СПб.: Питер, 2002. – 712 с. – (Мастера психологии).
6. *Сморж Л.О.* Эстетика [Текст] : навчальний посібник для студ. вищ. навч. закладів / Л. О. Сморгж; Київський міжнар. ун-т. – К. : Кондор, 2009. – 334 с.
7. Теория эстетического воспитания / АН СССР, ТЗЗ Ин-т философии / Отв. ред. Н.И. Киященко, Н.Л. Лейзеров. – М.: Искусство, 1979. – 255 с.
8. *Узнадзе Д.Н.* Психология установки. / Д.Н. Узнадзе – СПб.: Питер, 2001. – 416 с.
9. *Цимбалюк І.М.* Психологія: Навчальний посібник / І.М. Цимбалюк. – К.: ВД «Професіонал», - 2004. – 216с.
10. Эстетика: словарь / Под общ. ред. А. Беляева и др. – М.: Политиздат, 1989. – 447 с.

УДК 371.124:7.071.2

Корчагіна Г.С.

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

В статье рассматривается понятие творчески-интеллектуальные умения будущих учителей музыкального искусства в процессе профессиональной подготовки.

Ключевые слова: *творчество, интеллект, умения, творчески-интеллектуальные умения.*

Нові ціннісно-цільові орієнтири в освіті пов'язані з розвитком потенційних можливостей кожної особистості, створенням умов для творчо-інтелектуального самовдосконалення. Формування творчо-інтелектуальних умінь є передумовою оволодіння не однією, а низкою суміжних спеціальностей і тим самим сприяє вихованню професіонала широкого профілю. Особливого значення це питання набуває при підготовці вчителя музики у зв'язку з багатогранністю його діяльності.

Між тим проблемі формування творчо-інтелектуальних умінь майбутнього учителя музики приділено не достатньо уваги. На сучасному етапі розвитку педагогічної науки процес формування творчо - інтелектуальних умінь викликає підвищений інтерес у багатьох викладачів та науковців. Слід наголосити, що питання творчих і інтелектуальних умінь та здібностей досліджувались науковцями в галузях психології та педагогіки.

У психології теоретичні основи вирішення проблеми формування творчих та інтелектуальних здібностей досліджували М.А.Холодна (дослідження психології інтелекту); Х.Айзенк, Д.Векслер (проблема психометричних досліджень інтелекту); Ж. Піаже (рівень сформованості мисленневих операцій особистості); В.А.Моляко (алгоритм розв'язання школярами творчих завдань); Д.Б.Богоявленська (взаємозв'язок творчого мислення зі здібностями особистості, принципи вивчення творчої активності особистості); С.Л.Рубинштейн, Б.М.Теплов (психологія творчості), А.Н. Леонтьев (психологічна теорія інтелектуальної діяльності).

Проблемою творчих та інтелектуальних умінь у педагогічній діяльності займалися В.І.Загвязинський, І.А.Зязюн (механізм взаємозв'язку творчого мислення й педагогічної майстерності); Ю.К.Бабанський, В.О.Сластьонін (розвиток науково-педагогічного стилю мислення як першооснови становлення творчої особистості вчителя); П.Я.Гальперін (теорія поетапного формування розумових дій); В.А.Кан-Калік, Я.А.Пономарьов (питання творчості та творчого потенціалу); В.Ф.Паламарчук (розробка теоретичних засад, програм та методики формування інтелектуальних умінь).

Сучасною музичною педагогікою накопичено багато знань, які стосуються питання розвитку творчо-інтелектуального потенціалу студентів. Вагомий внесок у дослідження проблем професійного розвитку педагога-музиканта здійснили Л.Г.Арчажнікова, Г.М.Падалка, О.П.Рудницька (проблема виховання творчої особистості майбутнього вчителя музики), Г.Г.Нейгауз, В.В.Медушевський, Г.М.Ципін (проблема творчої направленості та творчого мислення в інструментальному навчанні).

Метою нашого дослідження є визначення поняття «творчо-інтелектуальні уміння». Осмислення цієї категорії здійснювалося нами шляхом аналізу понять «творчість», «інтелект», «уміння».

Існує декілька визначень поняття «уміння». Етимологічно слово «уміння» походить від двох слів: «розум» і «діяння», які вказують на задіяння в певному акті потенціальних можливостей розуму – розуму прикладання. Філософський словник розглядає поняття «уміння» як сплав навичок та знань, що визначає чіткість виконання будь - якої діяльності. Це засіб застосування засвоєних знань на практиці, це значно складніше утворення освіти, ніж навички або знання взяті окремо знання [5, с. 405]. Уміння є найважливішим засобом успішної діяльності, показником професійної майстерності людини. На відміну від навичок, що забезпечують виконання діяльності в незмінних умовах, уміння характеризуються «варіативною адекватністю способів досягнення цілей по відношенню до умов діяльності» [6, с. 30]. Вміння передбачають добре орієнтування в нових умовах і виступають не як просте повторення того, що було засвоєно в минулому досвіді, а включає в себе момент творчості.

У педагогічній енциклопедії вміння – це можливість ефективно виконувати дії відповідно до мети та умов, за яких доводиться діяти. Набуті людиною вміння не лише визначають якість її діяльності та збагачують її досвід, але й можуть стати свідченням рівня загального розвитку людини. Легкість і швидкість оволодіння вміннями свідчать про високий рівень здібностей людини [3, с. 96]. В.Дружиніна розглядає уміння як здатність людини продуктивно виконувати роботу щодо перетворення предмета на продукт за нових умов. Уміння – це знання в дії. [2, с. 232]. Психологи вражають уміння найважливішим засобом людської діяльності, мірилом умілості й показником майстерності людини. Причому підкреслюється інноваційний характер умінь.

Таким чином, узагальнивши психолого-педагогічні визначення поняття «уміння», потрібно відмітити особливості, котрі притаманні всім умінням: усвідомленість, творчий характер, цілеспрямованість, узагальненість.

У дослідженнях вітчизняних науковців творчість пов'язана з постановкою та вирішенням нових задач або пошуком нових способів вирішення задач, що розв'язувались раніше (В.О.Моляко, Я.А.Пономарьов, В.В.Клименко). Пояснюючи свою позицію з питань творчості, відомий психолог Л. Виготський зазначав, що «творчою ми називаємо таку діяльність, яка створює щось нове. Однаково, чи буде це створене творчою діяльністю будь-якою річчю зовнішнього світу або побудовою розуму або почуття, яке живе та виявляється тільки в самій людині. Стверджуючи, що творчість є необхідною умовою існування і все, що виходить за межі рутини і в чому міститься хоч йота нового, зобов'язане своїм походженням творчому процесу людини» [1]. Психолог Я. Пономарьов, який дуже широко трактує поняття «творчість», визначав це поняття як «механізм продуктивного розвитку» і не вважав «новизну» вирішальним критерієм творчості [4, с. 170]. Український психолог В. Моляко, розкриваючи сутність творчості з позицій психології, зазначає, що «під творчістю розуміють процес створення чогось нового для даного суб'єкта».

Поняття «інтелект» визначається вченими по-різному та вживається на означення загальної розумової здатності комплексу поведінкових характеристик, пов'язаних з успішною адаптацією до нових життєвих завдань. [2, с. 240]. Сучасна психологія розглядає інтелект як стійку структуру розумових здібностей індивіда, його адаптованість до різних життєвих ситуацій. Розумові здібності становлять основу інтелекту, є по відношенню до нього системоутворюючим фактором, але не всією системою. Інтелект - це певний ступінь здатності людини розв'язувати завдання і проблеми відповідної складності. Інтелектуальні можливості людини проявляються в тій стратегії, яку вона виробляє в різних проблемних ситуаціях, у її здатності трансформувати проблемну ситуацію в проблему, а потім у систему пошукових завдань. Інтелектуальний компонент у структурі діяльності вчителя включають такі якості, як здібність до самостійного мислення, ініціативний, творчий склад розуму.

Однією з найбільш важливих розумових якостей учителя є вміння зробити складне доступним, а важке – нескладним, зрозумілим для учнів. Це пов'язано з великою аналітичною й синтетичною працею вчителя над навчальним матеріалом. Творчий склад розуму вчителя проявляється перш за все в ставленні до матеріалу, що викладається. Можливість творчої роботи вчителя обумовлюють: широкий загальний розвиток, запас знань, вміння вільно оперувати символами, зацікавленість предметом, зацікавленість учнями, любов до своєї праці, здібність до інтенсивних вольових зусиль, наполегливої праці. Отже, творчо-інтелектуальні вміння, які у нашому дослідженні розглядаються як розумова активність в ситуації постановки та вирішення задачі, де результатом є творче або художнє рішення. Аналіз наукової літератури дозволяє визначити конкретні творчо-інтелектуальні вміння: вміння самостійно, оригінально осмислювати навчальні завдання; вміння бачити і ставити творчу мету, спонукають до її вирішення нестандартними способами; здатність до аналізу, виділення головного та другорядного, асоціативність мислення, вміння генерувати ідеї та висувати гіпотези, критичність мислення, розвинута рефлексія, стійкість уваги, здатність до її розподілу і переключенню, розвинута увага.

Як відомо, в порівнянні з іншими видами мистецтв музика найбільшою мірою впливає на емоційну сферу людини і багато в чому може сприяти його інтелектуальному розвитку, оскільки слухаючи, сприймаючи, виконуючи музичний твір людина в той же час вчиться мислити, порівнює музичні явища, узагальнює їх, що в цілому стимулює творче та інтелектуальне начало, внутрішній духовний підйом. Творчо-інтелектуальні вміння можуть формуватись тільки у творчій навчальній діяльності. Творча діяльність відкриває простір для індивідуального самовираження і самовиявлення, а отже стимулює розвиток інтелекту.

Багатьма педагогічними та психологічними дослідженнями доведено, що тільки через творчий процес може повністю розкритися особистість, причому це стосується як початківців, так і тих, хто має спеціальну музичну підготовку будь-якого рівня. У процесі професійної підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва створюються оптимальні умови для розвитку творчо-інтелектуальних умінь, оскільки вона дає можливість ознайомитись з абсолютно особливим за своїм змістом, багатством і універсалізмом

репертуаром. Музично-виконавська діяльність як окремий вид творчої діяльності реалізується у двох формах: духовно-практичній- формування художнього задуму і діяльнісно -практичній - втілення цього задуму в звуках, його обробці і у виконанні музики. Музично-виконавська діяльність ґрунтується на інтерпретації музичних творів. Система індивідуального навчання музиці у вузі (основний музичний інструмент, концертмейстерський клас, диригування) містить в собі сприятливі та різноманітні можливості для виконавської діяльності. А саме у виконавстві особливо яскраво виражається творчо – інтелектуальна спрямованість особистості майбутнього педагога, бо цей вид діяльності дає можливість повніше розкрити його індивідуальність, розвиває творчу самостійність, активізує минулий естетичний досвід, залучає потрібні асоціативні зв'язки.

Не можна не відзначити, що залучаючись до діяльності, пов'язаної з виконавством, творчо-інтелектуальні уміння отримують всебічний, гармонійний розвиток. У процесі професійної підготовки повинна враховуватися специфіка майбутньої діяльності. При формуванні творчо-інтелектуальних умінь у студентів найбільш ефективною для цього формою організації навчання є метод моделювання проблемних ситуацій, які створюються протягом занять у бік ускладнення. Проблема ситуація є закономірністю продуктивної, творчої, пізнавальної діяльності. Важливим є питання про способи розв'язування проблемних ситуацій, бо вони є складовими у пошуково-дослідницькій діяльності та основою активності. Ця активність виявляється в тому, щоб студент, аналізуючи, порівнюючи, синтезуючи, узагальнюючи, конкретизуючи фактичний матеріал, сам отримав з нього нову інформацію. На нашу думку, використання проблемних ситуацій дає можливість приділяти значну увагу розвитку творчо-інтелектуальних здібностей, без яких не можливі значні успіхи в будь-якому виді діяльності. Тому готуючи студентів до майбутньої професійної діяльності, в першу чергу необхідно звернути увагу на розвиток цих умінь.

Отже, важливість формування творчо-інтелектуальних умінь учителів музичного мистецтва в процесі професійної підготовки є беззаперечною. І подальша робота в дослідженні цієї проблеми має полягати в розробці конкретних науково-методичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення методів формування творчо-інтелектуальних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва; розробці педагогічних умов їх формування.

Література:

1. *Выготский Л.С.* Собр. соч. в 6 т. – М., 1983. – Т. 3.
2. *Палій А.А.* Диференціальна психологія: навч. посіб. / А.А.Палій. - К.: Академвидав, 2010. - 432 с.
3. *Платонов К.К.* Проблема способностей / К.К.Платонов. М.: Наука, 1972.-312 с.
4. *Пономарев Я. А.* Психология и педагогика творчества. М., 1976. – 280 с.
5. *Философский энциклопедический словарь* – 2-е изд. – М.: Сов. Энцикл.,1989.-815 с.
6. *Хомич Л.О.* Професійна підготовка вчителя початкових класів / Л.О.Хомич.- К.: Магістр – S, 1998.- 200 с.